

ЕКОНОМІКО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ СИСТЕМ У КОНТЕКСТІ ПОСИЛЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПІВ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ

Козак Л.С., кандидат економічних наук, Національний транспортний університет, Київ, Україна, lskozak1@gmail.com, orcid.org/0000-0003-3995-172X

Федорук О.В., кандидат економічних наук, Національний транспортний університет, Київ, Україна, olesiavfedoruk@gmail.com, orcid.org/0000-0002-7402-4174

ECONOMIC AND LEGAL SUPPORT FOR THE SUSTAINABLE FUNCTIONING OF ECONOMIC SYSTEMS IN THE CONTEXT OF STRENGTHENING THE EFFECTIVENESS OF THE IMPLEMENTATION OF THE PRINCIPLES OF INCLUSIVE DEVELOPMENT

Kozak L.S., Ph.D., National Transport University, Kyiv, Ukraine, lskozak1@gmail.com, orcid.org/0000-0003-3995-172X

Fedoruk O.V., Ph.D., National Transport University, Kyiv, Ukraine, olesiavfedoruk@gmail.com, orcid.org/0000-0002-7402-4174

Постановка проблеми. Сучасні тенденції розвитку світової економіки змусили науковців визнати, що ринкова економіка самостійно не здатна вирішувати ключові соціально-економічні проблеми і що лише економічного розвитку недостатньо для забезпечення повноцінного ефективного розвитку держави. Саме тому сьогодні особливої актуальності набуває концепція інклюзивного розвитку економіки, яка передбачає, що кожен суб'єкт економіки є важливим, унікальним, цінним для суспільства і має можливості, щоб задовольнити свої потреби. Інклюзивне зростання економіки є передумовою прогресивного розвитку суспільства, тому воно є багатофакторним і багаторівневим процесом, його основою є економіка максимальної зайнятості та взаємодії усіх суб'єктів.

З урахуванням сучасних викликів глобалізації політика держави повинна бути спрямована на забезпечення довгострокової, стійкої, інклюзивної та гендерно чутливої політики, орієнтованої на розвиток та формування відповідальних інститутів, які підтримують диверсифікацію, виробничу діяльність, створення гідних робочих місць, технологічну модернізацію та інновації.

Побудова інклюзивних інститутів, виявлення пріоритетних напрямів соціально-економічного розвитку України у напрямку підвищення рівня його інклюзивності, що потребує залучення іноземних коштів та досвіду, а також дослідження існуючої міжнародної співпраці у цій сфері, її ефективності та доцільності для вирішення проблеми стратифікації та інклюзивного розвитку є надзвичайно важливими для сучасних наукових досліджень. Інклюзивне зростання повинно стати концептуальною основою розвитку економіки України, що обумовлюється євроінтеграційним вектором, з одного боку, та необхідністю формування людиноцентричної економіки – з іншого.

Досвід розвинених країн переконливо свідчить, що нині найбільш прогресивною є модель інклюзивного розвитку, що охоплює всі без винятку соціально-економічні процеси, враховує пріоритетність збереження навколишнього природного середовища та забезпечує рівні права на гідне життя й самореалізацію всіх членів соціуму. Отже, коригування засад цивілізаційного вибору України, розроблення стратегії її інклюзивного зростання потребують узагальнення теоретико-методологічного базису інклюзивного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сьогодні питання інклюзивного розвитку господарських систем набули значного поширення в науково-практичному дискурсі. Відповідно до концепції сталого розвитку актуалізується питання пошуку шляхів подолання соціально-економічної диференціації, стратифікації та маргіналізації як на національному, так і на глобальному рівні, серед яких одне з чільних місць посідає інклюзивний розвиток та забезпечення його інституційної основи.

У світлі сучасних соціально-економічних викликів інклюзивність є новим глобальним стратегічним пріоритетом, провідні міжнародні інституції останнім часом дедалі більше уваги приділяють питанням інклюзивності. Різні аспекти інклюзивності досліджуються, зокрема, фахівцями Організації економічного співробітництва та розвитку, Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй, Європейської Комісії, Міжнародного валютного фонду, Всесвітнього економічного форуму, Світового банку.

Серед вчених, які активно досліджують різні аспекти інклюзивного розвитку, можна виділити праці Д. Асмоглоу, Д. Робінсона, Е. Райнерта, С. Голандера, Р. Болінга, Дж. Подеста, З.М. Бедоса, Е. Дуфло, Р. Хаусманн, О. Іанчовіч, С. Лундстром та ін. Незважаючи на множину наукових досліджень у цій сфері, більшість з них висвітлюють лише окремі аспекти інклюзивного зростання. Сьогодні у вітчизняній літературі відсутні комплексні наукові дослідження концепції інклюзивного розвитку економіки, що зумовлює актуальність обраної теми дослідження.

Постановка завдання. Основними цілями статті є: дослідження генезису виникнення концепції інклюзивного розвитку економіки, висвітлення її основних теоретичних положень; аналіз особливостей концепції інклюзивного розвитку; систематизація теоретико-методологічних засад інклюзивного розвитку національної економіки; обґрунтування важливості та необхідності використання концепції інклюзивного розвитку для України; з'ясування проблем економіко-правового забезпечення інклюзивного розвитку в Україні; обґрунтування напрямів формування національної моделі інклюзивного зростання; дослідження основних характеристик прояву інклюзивності в інвестиційному забезпеченні економічного розвитку; формування напрямів удосконалення державної структурної політики для досягнення цілей інклюзивного розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Згідно з концепцією інклюзивного розвитку господарських систем кожний суб'єкт економіки є важливим, унікальним, цінним для суспільства і має можливість, щоб задовольнити свої потреби. Концепція інклюзивного розвитку ґрунтується на пріоритетності розвитку людських ресурсів, досягненні повної зайнятості, підвищенні кваліфікації працівників та соціальній безпеці, сталому, збалансованому розвитку.

Внаслідок домінування ресурсо- та енергоємних галузей і технологій, сировинної орієнтації експорту та надмірної концентрації виробництва у промислових регіонах протягом багатьох років в Україні сформувалася неефективна та екологічно небезпечна структура виробництва; істотно знизився рівень економічного розвитку та добробуту населення, який наразі не відповідає природному, науково-технічному, аграрно-промислому потенціалу країни та кваліфікаційно-освітньому рівню населення. До цього додалися нові внутрішні дисбаланси – старіння населення, безробіття, проблеми, пов'язані з конкурентоспроможністю України в умовах глобалізації економіки.

Отже, внутрішнім чинником, який вимагає переходу України до стратегії інклюзивного розвитку, є потреба у відновленні рівня економічного розвитку та добробуту населення на основі побудови ефективного, наукоємного та ресурсозберігаючого виробництва, збереження людського капіталу країни та підвищення його вартості [1].

Зовнішніми передумовами для переходу України до інклюзивного розвитку стала Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом від 21.03.2014 р. (політична частина) та від 27.06.2014 р. (економічна частина), а також прийняття Україною зобов'язань щодо впровадження 17 глобальних Цілей сталого розвитку ООН на період до 2030 р. Зокрема, Угода про асоціацію України з ЄС передбачає зближення між Україною та ЄС на основі спільних цінностей, посилення співробітництва у сфері юстиції, свободи і безпеки, забезпечення прав людини та основоположних свобод. Підкреслюється, що подальші відносини між Україною та ЄС базуватимуться на принципах вільної ринкової економіки, верховенства права, ефективному урядуванні.

23 червня 2022 року лідери 27 країн – членів ЄС ухвалили рішення про надання Україні статусу кандидата на членство в ЄС. Статус країни-кандидата в ЄС надає Україні доступ до структурних фондів Європейського Союзу, кошти з яких будуть спрямовані на відбудову, побудову сталої національної економіки. Окрім того, статус кандидата відкриває можливості отримання фінансової допомоги у трансформації суспільства, правової системи та економіки на шляху до членства в ЄС, а також триматиме євроінтеграційні реформи країни у пріоритеті. Так, Україні буде доступна фінансова допомога для країн, які готуються для вступу до ЄС (Інструмент передвступної допомоги, ІРА). Така допомога може надаватись через гранти, інвестиції або як технічна допомога. Кандидатство також відкриває для України участь у програмах та ініціативах Євросоюзу (рис. 1).

Принципи інклюзивності проявляються й у Цілях сталого розвитку ООН, якими на період до 2030 року передбачено:

- запровадження інклюзивної та рівної за доступом освіти (ціль 4. Якісна освіта);
- сприяння сталому, інклюзивному та стабільному економічному зростанню, повній і продуктивній зайнятості та гідній роботі для всіх (ціль 8. Хороша робота і економіка);
- побудова стійкої інфраструктури, сприяння інклюзивній стабільній індустріалізації та інноваціям (ціль 9. Інновації та хороша інфраструктура);
- зробити міста та населені пункти інклюзивними, безпечними та стабільними (ціль 11. Екологічно чисті міста і спільноти);

– сприяти мирному та інклюзивному суспільству для сталого розвитку, забезпечити доступ до правосуддя для всіх та створити ефективні, відповідальні та інклюзивні інститути на всіх рівнях (ціль 16. Мир і верховенство закону).

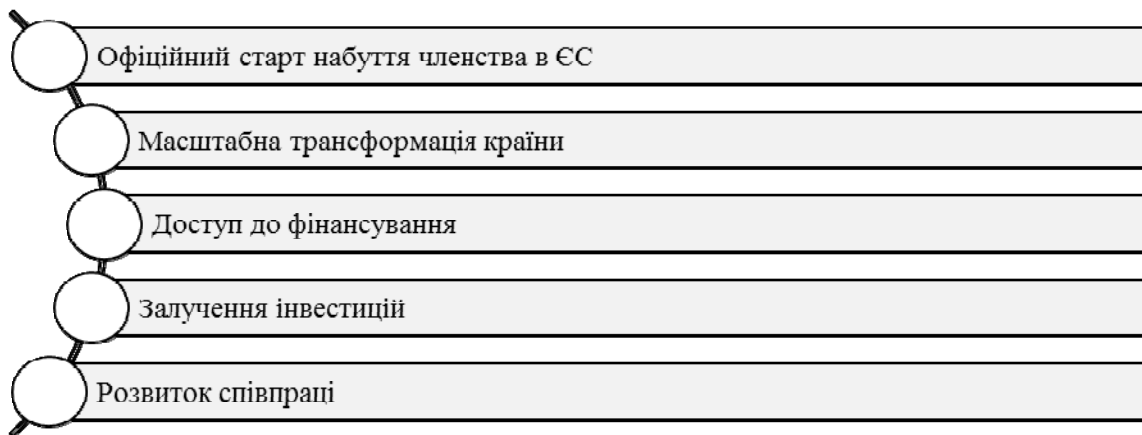

Рисунок 1 – Переваги, які Україна має після отримання статусу кандидата на членство в ЄС
Figure 1 – Advantages that Ukraine has after receiving the status of a candidate for EU membership

Варто підкреслити, що інклюзивний розвиток – це концепція щодо забезпечення справедливості та розширення прав на основі скорочення бідності, розвитку людського капіталу, розвитку соціального капіталу, гендерного розвитку та соціального захисту, зосереджується на створенні можливостей та їх доступності для всіх; визначає, що кожна людина, незалежно від ідентичності, сприяє трансформації в суспільстві, а її включення до процесу розвитку зумовлює кращі результати, внаслідок більш активної участі та отримання вигоди від економічної діяльності.

Інклюзивне зростання є основною передумовою стабільного економічного розвитку. Стале зростання має за мету ресурсоефективну, більш зелену і конкурентоспроможну економіку, що передбачає: низьковуглецевий розвиток, який забезпечує ефективне, стале використання ресурсів; захист довкілля, скорочення викидів і запобігання втраті різноманіття; капіталізацію лідерства Європи у розвитку нових зелених технологій і методів виробництва; впровадження ефективних інтелектуальних електромереж; мобілізацію мереж масштабу ЄС для надання бізнесу додаткової конкурентної переваги; поліпшення бізнес-середовища, зокрема, для малих і середніх підприємств; допомогу споживачам зробити усвідомлений вибір.

Крім того, інклюзивне зростання націлене на високу зайнятість, забезпечуючи економічну, соціальну і територіальну єдність шляхом збільшення рівня зайнятості у Європі – більше кращих робочих місць, особливо для жінок, молодих людей та старшого покоління; допомоги людям усіх вікових груп брати участь і управляти змінами шляхом інвестування у навички і навчання; модернізації ринку праці та системи соціального забезпечення; розповсюдження результатів зростання на всі частини ЄС.

Провідними міжнародними інституціями було вироблено ключові підходи щодо бачення та визначено концептуальні питання щодо стимулювання інклюзивного розвитку (табл. 1) [1].

Концептуальна модель інклюзивного розвитку від Всесвітнього економічного форуму передбачає взаємозв'язок практично всіх напрямів економічної та соціальної діяльності, залученість у процес прийняття рішень усіх суб'єктів. Основні структурні елементи моделі, які безпосередньо впливають на ефективність та темпи інклюзивного розвитку, такі:

- 1) забезпечення базових потреб та розвиток інфраструктури;
- 2) підприємництво та створення активів;
- 3) боротьба з корупцією та збалансований розподіл ренти;
- 4) освіта та розвиток навичок;
- 5) фіскальна політика (розподіл податків та соціальний захист).

Слід зауважити, що одним із головних факторів, які впливають на залучення до суспільного життя найширших верств населення, у тому числі вразливих груп, є освіта. Якісна освіта допомагає кращій адаптації, соціалізації та заохоченню людей до участі в економічних, політичних процесах. Зі свого боку держава має забезпечити якісне освітнє середовище для задоволення соціальних потреб.

Таблиця 1 – Підходи до визначення поняття «інклюзивний розвиток»
 Table 1 – Approaches to defining the concept of «inclusive development»

Джерело	Визначення
ОЕСР	Економічний розвиток, який створює можливості для всіх прошарків населення і більш справедливого розподілу в суспільстві переваг від збільшення добробуту як у грошовому, так і у негрошовому вираженні
Світовий банк, МВФ	Сталий економічний розвиток, основною метою якого є скорочення бідності та нерівності
Всесвітній економічний форум	Акцентує увагу на бідних, особливо щодо тієї частини робочої сили, яка залучена у діяльності з низькою продуктивністю або повністю виключена з процесу зростання
Міжнародний центр політики інклюзивного зростання, МВФ	Концепція, що забезпечує справедливі можливості економічних учасників під час економічного зростання та отримання вигод кожним сектором суспільства

Глобальні рейтинги та індекси, що відображають стан розвитку країн світу за показниками економічної діяльності, інституційних умов, соціальної сфери в аспекті інклюзивності, фактично вимірюють та відображають різноманітні сторони інклюзивного розвитку людства – залучення окремих категорій населення в економіку, легкість доступу до ресурсів або результатів діяльності, наявність чи відсутність обмежень для певних категорій осіб чи підприємств. Існує також і специфічний комплексний вимірник рівня інклюзивного розвитку країн світу – індекс інклюзивного розвитку [2].

Всесвітній економічний форум запропонував індекс інклюзивного розвитку, що враховує сучасні пріоритети економічної політики, які націлені на більш ефективну протидію незахищеності та нерівності, що супроводжують технологічні зміни і глобалізацію. Індекс інклюзивного розвитку базується на 12 індикаторах, об'єднаних у три групи. Три основні частини індексу: зростання і розвиток (ВВП, зайнятість, продуктивність праці, очікувана тривалість життя); інклюзивність (медіанний дохід домогосподарств, рівень бідності та нерівності); справедливість і стійкість (рівень заощаджень, демографічного навантаження, державного боргу та забруднення навколишнього середовища).

Україна у 2021 році посіла 54-те місце у Світовому рейтингу конкурентоспроможності (World Competitiveness Rankings). Цей рейтинг оцінює, наскільки країни розвивають, залучають та утримують висококваліфіковані кадри, які забезпечують підприємствам додану вартість. Рейтинг очолили країни Європи: на першому місці – Швейцарія, на другому – Швеція, третє місце належить Данії, а четверте – Нідерландам. У свою чергу, Сінгапур, який був першим у 2019 та 2020 роках, опинився на п'ятому місці. Визначальними факторами конкурентоспроможності стали наявність інновацій, цифровізація, підтримуюча політика та соціальна згуртованість.

Індекс економічної свободи базується на індексах свободи бізнесу, свободи торгівлі, податкової свободи, державних витрат, грошової свободи, свободи інвестицій, фінансової свободи, захисту прав власності, свободи від корупції, свободи трудових відносин. Завдяки зростанню свободи праці та фінансової свободи Україна зафіксувала вражаючий загальний приріст економічної свободи на 6 балів з 2017 року, але все ще знаходиться у середніх рядах «переважно невірних» країн. В актив України експерти віднесли скасування мораторію на продаж сільськогосподарських земель. Серед найбільших проблем – сприйнятливості судової влади до політичного тиску, корупція та хабарництво, які послаблюють довіру суспільства (табл. 2).

Всесвітня організація інтелектуальної власності оприлюднила щорічний звіт «Глобальний інноваційний індекс 2021», в якому порівнюється інноваційна діяльність 132 країн та економік світу. У звіті 2021 року найбільш інноваційною країною визнано Швейцарію, за нею йдуть Швеція, США, Велика Британія та Республіка Корея. Китай піднявся на 12 місце. Україна в Глобальному інноваційному індексі 2021 року посідає 49 місце.

Також важливим для України є індекс сприйняття корупції. 32 бали зі 100 можливих отримала Україна в індексі сприйняття корупції (CPI) за 2021 рік. Показник знизився на один бал, і тепер Україна посідає 122 місце зі 180 країн у CPI. На один бал випереджають Замбія, Непал, Єгипет, Філіппіни та Алжир – всі вони мають по 33 бали. Польща показників не змінила і залишилася лідеркою серед наших сусідів – 56 балів і 42 місце. Покращити за рік свої бали вдалося Словаччині – 52 бали (+3, 56 місце), Румунії – 45 балів (+1, 66 місце) та Молдові – 36 балів (+2, 105 місце).

Таблиця 2 – Рейтинг країн світу за індексом економічної свободи, 2021 рік

Table 2 – Ranking of the countries of the world according to the index of economic freedom, 2021

Рейтинг	Країна	Індекс
1	Сінгапур	84.4
2	Швейцарія	84.2
3	Ірландія	82.0
4	Люксембург	80.6
5	Нова Зеландія	80.6
128	Туніс	54.2
129	Уганда	54.2
130	Україна	54.1
131	Індія	53.9
132	Бразилія	53.3
176	Венесуела	24.8
177	Північна Корея	3.0

У своєму дослідженні Трансперенсі Інтернешнл Україна розглянула, що вплинуло на щорічні показники України в СРІ, та запропонувала кроки для покращення ситуації, адже добробут і можливості кожного українця без перебільшення залежать від рівня корупції. З 2012 року показники України суттєво покращилися, ввійшла до числа 25 країн, у яких в 10-річній динаміці зафіксоване статистично значуще зростання. Також у переліку Вірменія, Ангола, Греція та Італія.

СРІ-2021 демонструє, що знову не відбулося значної зміни у протидії та боротьбі з корупцією на рівні всіх 180 країн, які розглядають у дослідженні. За останнє десятиліття повільна динаміка характерна для більшої частини світу – так, дві третини всіх країн досі не подолали поріг у 50 балів зі 100. Масштаби проблеми величезні: середній показник СРІ залишається незмінним і становить 43 бали десятий рік поспіль. А 27 країн перебувають на історично найгіршому рівні, наприклад, Кіпр (53 бали), Ліван (24 бали) і Гондурас (23 бали).

До незмінних лідерів СРІ Данії та Нової Зеландії приєдналася Фінляндія – за рік вона покращила показник на 3 бали і тепер має 88 балів зі 100 можливих. У кінці рейтингу залишаються країни з нестабільною політичною ситуацією, військовими конфліктами та де уряди лише частково контролюють територію держави – Сомалі (13), Сирія (13) та Південний Судан (11). Найбільший приріст (+5) продемонструвала Малаві – 35 балів, 110 місце в рейтингу. З 2012 року 25 країн значно покращили свої позиції в індексі (наприклад, Сейшели, Вірменія та Італія), а 23 країни – навпаки (наприклад, Сент-Люсія, Кіпр та Сирія). Показники решти країн з 2012 по 2021 роки суттєво не змінювались.

Transparency International сформувала глобальні та універсальні рекомендації для всіх урядів. Ці поради допоможуть покласти край замкненому корупційному колу, порушенню прав людини та занепаду демократії. Всі вони будуть корисні і для України.

1. Підтримувати права, необхідні для притягнення влади до відповідальності.
2. Відновити та посилити інституційний контроль за владою.
3. Боротися з транснаціональними формами корупції.
4. Захищати право на інформацію про державні витрати.

Варто додати, що одним із найважливіших з точки зору оцінки суспільного благополуччя та його розвиток в глобальному масштабі наразі є індекс процвітання (табл. 3).

До інших важливих закордонних рейтингових досліджень можна віднести такі:

1) індекс Аتكінсона – показник вимірювання соціальної нерівності. Відмінною особливістю індексу є можливість вимірювання зміщень у розподілі доходів серед сегментів із різними доходами;

2) індекс демократії – класифікація країн світу за рівнем розвитку в них демократії. При складанні класифікації враховуються 60 різних показників, згрупованих у п'ять категорій: вибори і плюралізм, громадянські свободи, діяльність уряду, політична ангажованість населення і політична культура;

3) індекс задоволеності життям є альтернативним до традиційних показників, таких як ВВП та ВНД. Цей індекс найбільше корелює з рівнями здоров'я, багатства та досяжності освіти;

4) індекс прав власності щорічно видається Альянсом прав власності – оцінює права та можливість громадян мати і захищати приватну власність у різних країнах світу [3].

Таблиця 3 – Рейтинг країн світу за індексом процвітання, 2021 рік
Table 3 – Ranking of the countries of the world according to the prosperity index, 2021

Рейтинг	Країна	Індекс
1	Данія	83.9
2	Норвегія	83.5
3	Швеція	83.1
4	Фінляндія	83.0
5	Швейцарія	82.9
76	Боснія і Герцеговина	58.0
77	Колумбія	58.0
78	Україна	57.9
79	Парагвай	57.5
80	Кабо-Верде	57.4
166	Центральноафриканська Республіка	32.2
167	Південний Судан	28.7

Поряд з міжнародними рейтингами та індексами в Україні визначають ряд національних індексів, серед яких:

1) індекс ділових очікувань Національного банку України – агрегований показник щодо очікуваного розвитку підприємств у наступні 12 місяців. Розраховується за результатами опитувань підприємств;

2) оцінка рівня тінізації економіки Міністерством економіки України;

3) індекс споживчих настроїв – провідний прогностичний індикатор потенційної зміни споживчого попиту;

4) індекс регіонального людського розвитку, який включає 33 показники, що зводяться у шість субіндексів (за окремими аспектами людського розвитку, як: відтворення населення; соціальне становище; комфортне життя; добробут; гідна праця; освіта). Субіндекси утворюють єдиний інтегральний показник для певного регіону України, що можуть бути використані для моніторингу та оцінки прогресу людського розвитку в регіонах, бути корисними для виявлення проблем та формування соціально-економічної політики на національному та регіональному рівнях.

Базуючись на висновках експертів, можемо визначити основні чинники, що зумовлюють необхідність інтенсифікації розвитку національної системи інклюзивних інститутів. До них слід зарахувати:

– низький рівень розвитку інфраструктури та її неоднорідність у розрізі регіонів, що перешкоджає вільному доступу населення до отримання освітніх, медичних, транспортних, правових послуг та інформації;

– невисока якість освіти, що зменшує можливості отримання ґрунтовних знань та практичних навичок для збільшення рівня доходів індивідів, з одного боку, а з іншого, – зменшує кількість кваліфікованої робочої сили на ринку праці;

– корумпованість державного і регіонального управління, що зумовлює несправедливий розподіл ресурсів та унеможливорює участь усіх верств населення в ухваленні економіко-політичних рішень;

– труднощі ведення середнього та малого бізнесу, зокрема, через неефективну систему оподаткування;

– велика частка тіньової економіки, що не дає змоги спрямовувати весь реальний обсяг виробленого національного доходу на розвиток економіки та підтримку рівня життя населення;

– недоступність якісних медичних послуг та ліків для середньостатистичного українця, що зменшує середню очікувану тривалість та якість життя.

Наведені чинники окреслюють перспективні напрямки реалізації концепції інклюзивного розвитку України. Проте досягнення всіх цілей на цьому шляху, а саме деескалація дії екстрактивних інститутів на користь побудови ефективної системи інклюзивних, за таких макроекономічних і політичних умов є неможливим без активізації міжнародного співробітництва у формі залучення іноземної фінансової та технічної допомоги.

Для досягнення успішного інклюзивного зростання експерти Всесвітнього економічного форуму рекомендують урядам країн швидше проводити структурні реформи та інвестувати в людський капітал, у тому числі в доступність освіти, гнучкість робочого ринку і гендерну рівність. Пріоритетними напрямками вдосконалення є поліпшення професійної підготовки, зниження

адміністративного навантаження на створення нового бізнесу, розширення фінансування для підприємств, а також посилення боротьби з корупцією.

У сучасних реаліях для побудови в Україні власної моделі структурної політики і досягнення цілей інклюзивного розвитку слід враховувати, що перехід від переважно моносировинної до високодиверсифікованої структури економіки із акцентом на висотехнологічні та високопродуктивні сектори має розглядатися як обов'язкова умова підвищення її ефективності та подальшого переходу до диверсифікованого розвитку економіки і суспільства загалом. Це передбачає не лише розширення галузевого розмаїття, а й диверсифікацію національних активів – як матеріальних, так і нематеріальних – шляхом нарощування інвестицій в інфраструктуру, збереження навколишнього середовища, розвиток інститутів і людського капіталу [4].

Процвітання та інклюзивний економічний розвиток України може стати реальністю тільки за умови послідовного здійснення необхідних структурних реформ у ключових сферах. Одними з найголовніших є інфраструктурні зміни, що мають на меті фасилітувати приплив інвестицій в економіку України. Адже, за результатами досліджень поведінки діючих і потенційних інвесторів, саме задоволення базових потреб у веденні господарської діяльності, до яких відноситься інфраструктура, є вирішальним при прийнятті рішень щодо інвестування.

За визначенням фахівців Європейської Комісії, структурні реформи спрямовані на подолання перешкод для реалізації основних факторів зростання шляхом лібералізації ринків праці, товарів та послуг для сприяння створенню робочих місць та залученню інвестицій; підвищенню продуктивності, конкурентоспроможності, посилення потенціалу зростання та компетентності регулювання із виділенням п'яти основних напрямів структурних реформ, таких як: управління та державне адміністрування; податкові надходження та управління державними фінансами; зростання та бізнес-середовище; ринок праці, медичні та соціальні послуги; фінансовий сектор та доступ до фінансування.

За дефініцією експертів Міжнародного валютного фонду, структурні реформи – це реформи структури економіки країни з метою підвищення її продуктивності та стимулювання довгострокового зростання, що спрямовані на вирішення проблем економічної пропозиції та мають зумовити більш ефективний розподіл ресурсів. Реформування юридичної системи, у т.ч. судової, а також забезпечення захисту прав власності, наразі є першочерговим завданням як для країн, що розвиваються, загалом, так і для України зокрема [1].

Як наголошують фахівці Світового банку, структурні реформи мають на меті розподілити ресурси таким чином, щоб сприяти справедливому зростанню та створенню робочих місць, забезпечуючи сприятливе бізнес-середовище (верховенство права, якість бюрократії, мінімізацію корупції), сприяючи розвитку інститутів, підвищенню продуктивності праці шляхом забезпечення інфраструктурного капіталу та рівності можливостей доступу до державних послуг.

Основною передумовою залучення інвестицій в економіку окремих регіонів та територіальних громад є впровадження місцевими органами влади нових технологій, проведення модернізації застарілої інфраструктури (упровадження Hard-інфраструктури, зокрема транспортної, енергетичної), що дозволить підвищити конкурентоспроможність різних галузей економіки регіонів; запровадження інноваційних підходів в управлінні для залучення інвестицій (здійснення моніторингу пропозицій та конкурсів міжнародних проєктів, фондів, що сприятимуть місцевому економічному розвитку, просування місцевих брендів, консультаційні послуги підприємцям тощо) та розвивати Soft-інфраструктуру, що включає, зокрема, освіту, інформаційно-комунікаційні технології для забезпечення потреб потенційних інвесторів.

Одним із найважливіших чинників інклюзивного розвитку економіки є акумулювання та спрямування достатніх обсягів інвестиційних ресурсів у види діяльності та галузі національної економіки, що є ключовими для набуття економічним розвитком якості «інклюзивного». Інвестиційна діяльність з урахуванням чинників екологічного, соціального та корпоративного управління для отримання довгострокової конкурентоспроможної фінансової віддачі та позитивного соціального впливу – це вкладення інвестиційних коштів у створення, розвиток, розширення, диверсифікацію, модернізацію підприємств різних видів економічної діяльності, результатом якого має бути не лише позитивний фінансовий результат, а й досягнення позитивного впливу на вирішення актуальних соціальних, екологічних, суспільних проблем країни, її регіону або світу загалом, сприяння просуванню кращих соціальних, екологічних та управлінських практик.

Імпакт-інвестиції – це інвестиції в компанії, організації та фонди, здійснені з метою отримання позитивного, вимірюваного соціального та екологічного впливу поряд із фінансовою віддачею. Імпакт-інвестиції можуть здійснюватись як на ринках, що розвиваються, так і на розвинених ринках,

а цільовий діапазон очікуваного доходу коливається від нижче ринкового рівня до ринкового, залежно від стратегічних цілей інвесторів. Практика імпаکت-інвестування визначається наступними чотирма основними характеристиками: 1) інтенціональність (спрямованість на певний об'єкт); 2) очікування доходу від інвестицій; 3) наявність діапазону очікувань щодо доходності інвестицій та класів активів; 4) вимірюваність впливу [1].

Фінансувати проекти у сфері імпаکت-інвестування можуть різні категорії імпаکت-інвесторів – індивідуальні інвестори, їхні спільноти, спеціалізовані фонди імпаکت-інвестування, хедж-фонди і корпорації, університети, пенсійні фонди, некомерційні організації тощо. Особлива роль відводиться некомерційним «акселераторам» – прискорювачам розвитку нових підприємств, які підтримують проекти на стадії зародження і зростання. В основному вони залучають донорські гранти для оплати витрат з розвитку бізнесу їх «підшефних» проектів.

Результатом розвитку явища імпаکت-інвестування є позитивний вплив не лише щодо досягнення соціальних чи екологічних цілей, а й удосконалення функціонування самої інвестиційної сфери шляхом:

- формування нових моделей, технологій і стандартів для забезпечення входження інвесторів із розвинених країн у нові, раніше недоступні сфери країн, що розвиваються;

- залучення всіх зацікавлених осіб до процесу створення інфраструктури, механізмів та об'єктів інвестування з метою вирішення соціальних та економічних проблем;

- популяризація, впровадження, посередництво, консалтинг, вивчення інструментів і моделей для подальшого розвитку нового класу інвестицій із залученням уряду, міжнародних організацій тощо.

Для підтримки та стимулювання імпаکت-інвестування необхідне формування у певній країні відповідної екосистеми, у рамках якої узгоджуватиметься діяльність різних учасників процесу інвестування, створюватимуться умови для акумулювання та розподілу потоків інвестиційних коштів від імпакт-інвесторів до реципієнтів і через яку держава шляхом реалізації державної політики здійснюватиме регуляторний вплив на ринок імпакт-інвестування з метою більш ефективного вирішення соціальних, екологічних, суспільних проблем [5].

В моделі ОЕСР до складу екосистеми соціальних імпакт-інвестицій входять такі елементи:

- 1) споживачі імпакт-інвестицій – вони забезпечують споживання/купівлю товарів та послуг і таким чином здійснюють соціальний вплив. До їх числа належать урядові структури, що надають соціальні послуги, споживачі соціальних товарів та послуг, соціально вмотивовані корпорації або фонди;

- 2) організації, що здійснюють соціальний вплив – всі типи організацій, які реалізують довгострокову соціальну місію, встановлюють цільові орієнтири соціального впливу та оцінюють їх досягнення, незалежно від того, чи вони діють у соціальному секторі, чи у секторі імпакт-підприємництва;

- 3) форми фінансування – визначають організаційні форми імпакт-інвестицій, у яких відбувається їх «перетікання» від інвесторів до реципієнтів;

- 4) канали імпакт-капіталу – необхідні для полегшення інвесторам доступу до організацій, які здійснюють соціальний вплив, у ситуаціях, коли пряме імпакт-інвестування в ці організації неможливе;

- 5) джерела імпакт-капіталу – «постачальники» коштів для забезпечення необхідних обсягів імпакт-інвестицій [6].

У кожній країні екосистема підтримки імпакт-інвестицій змінюється залежно від ролі уряду, інвестиційних фондів, приватного сектора, індивідуальних інвесторів та соціального сектора. Наприклад, у Франції та Італії рушійною силою такої екосистеми є соціальна сфера, у Японії – великі корпорації. Наразі в Україні на позначення імпакт-інвестування вживається переважно термін «соціальні інвестиції», хоча зустрічаються й інші форми перекладу: «інклюзивні інвестиції», «імпакт-інвестиції», «соціально відповідальні інвестиції».

Всесвітнім економічним форумом окреслено основні структурні елементи моделі інклюзивного зростання, що безпосередньо впливають на ефективність та темпи інклюзивного зростання: забезпечення базових потреб і розвиток інфраструктури; підприємництво і створення активів; боротьба з корупцією та збалансований розподіл ренти; освіта й розвиток навичок; фіскальна політика (розподіл податків і соцзахист).

Організація економічного співробітництва та розвитку передбачає виконання ряду рекомендацій щодо впровадження політики інклюзивного зростання:

– інвестування у людей та місця, які залишилися неохопленими: цілеспрямованим якісним доглядом за дітьми, ранньою освітою та набуттям навичок упродовж усього життя; ефективним доступом до якісної медичної допомоги, правосуддя, житла, інфраструктури; оптимальним управлінням природними ресурсами для сталого зростання;

– підтримку динамічного розвитку бізнесу та інклюзивних ринків праці через: широке розповсюдження інновацій і технологій; сильну конкуренцію та активне підприємництво; доступ до високоякісних робочих місць, особливо для жінок та вразливих груп; посилення стійкості та адаптації працівників до майбутньої роботи;

– розбудову ефективних та відповідальних урядових структур шляхом: всебічного узгодження урядової політики; інтеграції у політику, що розробляється, принципів справедливого розподілу; оцінки впливу політики на інклюзивність та зростання.

Згідно із дослідженням Азійського банку розвитку, до перешкод, які необхідно подолати задля досягнення високих позитивних результатів за основними групами чинників інклюзивного розвитку, віднесено такі: бідність і нерівність; зростання та розширення економічних можливостей (економічне зростання й зайнятість, ключові інфраструктурні фонди); соціальна інклюзія для забезпечення рівного доступу до економічних можливостей (доступ до освіти та охорони здоров'я, базової інфраструктури, комунальних засобів і послуг, гендерна рівність); системи соціальної безпеки; належне державне управління та інституції.

Дослідниками Фонду Рокфеллера визначено цільові параметри економіки, при досягненні яких вона може бути визначена як інклюзивна:

– справедлива (висока мобільність для всіх, зменшення нерівності, рівний доступ до суспільних благ та екосистемних послуг);

– партиципаторна (люди можуть отримати доступ до ринків як працівники, споживачі та власники бізнесу, ринки є прозорими та інформаційно збалансованими, розвинена широка технологічна інфраструктура для загального блага);

– зростаюча (зростання можливостей знайти як гарну оплачувану роботу, так і діяльність для реалізації себе, покращення матеріального добробуту, економічні перетворення для загального блага);

– стійка (із часом соціальне та економічне благополуччя стає дедалі стійкішим, зростають інвестиції в охорону довкілля та зменшення використання природних ресурсів, процеси прийняття рішень враховують їх можливі довгострокові наслідки);

– стабільна (впевненість у майбутньому на державному і приватному рівнях та здатність прогнозувати результати економічних рішень, члени суспільства спроможні вкладати кошти у своє майбутнє, існує економічна стійкість до шоків та стресів) [7].

Вплив імпаکت-інвестування на розвиток світової економічної системи стає дедалі вагомішим, а самі імпакт-інвестиції розглядаються інвесторами у різних країнах та міжнародними економічними організаціями не лише як засіб отримання прибутку у поєднанні з досягненням важливих соціальних чи екологічних цілей. Імпакт-інвестування дедалі частіше пов'язують із концепцією сталого розвитку, що передбачає пошук компромісу між вирішенням економіко-соціальних проблем і збереженням довкілля для майбутніх поколінь людства.

Державна політика стимулювання інвестицій в інклюзивний розвиток економіки має включати кілька основних етапів.

1. Інституціоналізація інвестування в інклюзивний розвиток на рівні національного законодавства та визначення певного державного органу відповідальним за розвиток цього сектора є першим етапом створення сприятливого для інвестування середовища.

2. Включення положень щодо підтримки інвестицій в інклюзивний розвиток до національних стратегічних та програмних документів – стратегій розвитку національної економіки, програм розвитку певних галузей, видів діяльності або регіонів.

3. Стимулювання та підтримка регіональних і місцевих ініціатив щодо залучення інвестицій, важливих для інклюзивного розвитку, у місцеві проекти.

4. Налагодження активної співпраці з усіма зацікавленими сторонами на національному рівні – потенційними постачальниками та споживачами інвестиційних ресурсів, громадськими, благодійними організаціями тощо.

5. Запровадження прямих (фінансових) та непрямих (адміністративних) методів підтримки інвестування в інклюзивний розвиток, зокрема податкових.

6. Запровадження стандартів корпоративного звітування із включенням до них інформації про здійснення ESG-інвестування, тобто інвестування з метою сприяння просуванню кращих соціальних, екологічних та управлінських практик.

7. Підтримка досліджень у сфері інвестування в інклюзивний розвиток, організація просвітницьких та навчальних заходів і програм, запровадження національних і регіональних конкурсів та нагород у цій сфері [8].

Також державна політика стимулювання інвестицій в інклюзивний розвиток має бути спрямована на досягнення цільових показників, які свідчатимуть про підвищення рівня інклюзивності економіки, а саме:

- забезпечення дотримання трудового законодавства у частині норм робочого часу та пільг;
- підтримка профспілок;
- сприяння гендерній рівності;
- зменшення викидів шкідливих речовин, зменшення використання невідновлювальних джерел енергії;
- зменшення обсягу відходів, наприклад, за рахунок переробки та впровадження безвідходних технологій виробництва;
- захист довкілля, особливо у випадку поводження з небезпечними відходами;
- забезпечення охорони здоров'я населення, моніторинг правил безпеки праці;
- запровадження та контроль за виконанням антикорупційних стандартів;
- надання допомоги з місцевих бюджетів для навчання й підвищення кваліфікації працівників.

Одним із рушіїв інклюзивного зростання є інклюзивні інновації – нововведення з розвитку й поширення інклюзій. З них виокремлюють проінклюзивні інновації, спрямовані на зміну технологій, продукції або послуг для надання їм інклюзивних ознак, і масові інновації, що спрямовані на розширення можливостей бідних або осіб, які потерпають від депривацій. Інклюзивні інновації мають такі базові дескриптори: вільний доступ (доступність інноваційних рішень, спрямованих на зниження виробничих і збутових витрат для всіх, хто їх потребує); сталість (система довгострокового доступу до інновацій має базуватися на ринкових механізмах, самоорганізації, а не на державних інституціях та дотаційній підтримці); направленість на забезпечення якості товарів і послуг, а також можливостей для одержання засобів для існування (інноваційні рішення повинні спрямовуватися на розробку якісних економічних благ за низькою ціною, а також механізмів просування їх до кінцевих споживачів, що потребують додаткового захисту і допомоги); інновації мають приносити користь всім без винятку громадянам; великий масштаб впровадження.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку.

Таким чином, інклюзивний розвиток національної економіки базується на принципах справедливості, сталості, спільної участі, недискримінаційності, стабільності, зростання в довгостроковій перспективі, пов'язаний з імперативами людиноцентризму, неоіндустріалізації, сталого розвитку, зеленої економіки. Однією з умов переходу до моделі інклюзивного зростання є наявність адекватних інституційних рамок та узгодженість інструментів інноваційної, промислової та екологічної політик. До числа структурних пріоритетів відноситься доцільність інвестування, включаючи створення нових робочих місць, скорочення нерівності між людьми, послідовний облік і нейтралізація несприятливих впливів на навколишнє середовище.

Серед важливих ефектів від здійснення інвестування, спрямованого на досягнення цілей інклюзивного розвитку, можна виділити такі:

- соціальний – полегшення доступу населення до ринку праці, підвищення його конкурентоспроможності на цьому ринку, розширення можливостей започаткування (розширення) власних підприємств, включення усіх категорій населення в економічний процес;
- екологічний – зменшення чи запобігання негативному впливу на довкілля, підвищення рівня екологічності виробництва, збереження ресурсів, поширення нових, більш безпечних для навколишнього середовища технологій;
- управлінський – запровадження та поширення кращих практик управління комерційними, некомерційними та державними підприємствами, організаціями та установами;
- суспільний – зменшення рівня соціального виключення, зниження суспільної напруженості, збереження культурного різноманіття тощо.

Для досягнення цілей інклюзивного розвитку і сприяння практичному втіленню Цілей сталого розвитку необхідно здійснити наступні заходи.

1. Підвищити рівень інклюзивності національної економіки та суспільства загалом як один із напрямів розв'язання проблеми високого рівня нерівності добробуту в Україні. Ключовими

завданнями інклюзивної моделі розвитку є: забезпечення рівного доступу до ринків, ресурсів і неупередженого регуляторного середовища для різних соціальних груп, формування механізмів забезпечення продуктивної зайнятості, збільшення доходів для відчужених груп і подолання бідності, вироблення нових підходів до споживання обмежених ресурсів і досягнення інклюзивного розвитку та зростання у довгостроковій перспективі.

2. Враховувати цілі сталого розвитку при розробленні програмних документів, що відкриває широкі можливості для залучення міжнародних партнерів, технічної допомоги, грантових коштів для вирішення проблем регіонів. Активна робота на регіональному рівні в напрямі реалізації цілей сталого розвитку сприятиме підвищенню рівня інклюзивності.

3. Залучати бізнес до реалізації цілей сталого розвитку. Бізнес має розуміти, що цілі сталого розвитку корисні для нього, зокрема з таких причин, як: розширення ринку, розповсюдження ідей сталого розвитку, об'єднання зацікавлених сторін, стабілізація ринків і сприяння прозорості фінансових систем. У свою чергу держава має бути зацікавлена у стимулюванні та залученні бізнесу до реалізації цілей сталого розвитку.

Варто додати, що основними пріоритетами, які сприятимуть інклюзивному зростанню в Україні, повинні стати: гідна оплата праці, доступність і якість освіти й медицини, стимулювання підприємницької активності, формування рівних можливостей для всіх громадян, не залежно від національності, мови, соціального статусу тощо, створення сприятливих умов для інвестування та формування інноваційної моделі розвитку, реалізація програм з масової зайнятості, екологізація економіки, впровадження справедливих і ефективних заходів з розподілу доходів, соціальна згуртованість й активність у суспільстві.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Структурні зміни як основа інклюзивного розвитку економіки України: монографія / [Бобух І.М., Кіндзерський Ю.В., Фашевська О.М. та ін.]. Київ: Ін-т екон. та прогнозів. НАН України, 2020. 516 с.

2. Манцуров І.Г. Інклюзивний розвиток як основа протидії глобальним викликам сьогодення // Економіка України. 2018. № 10. С. 71–87.

3. Козак Л.С., Федорук О.В. Стратегічна фінансова підтримка ЄС програм соціально-економічного розвитку в Україні // Вісник Національного транспортного університету. 2019. № 2 (44): Серія «Економічні науки». С. 90–100.

4. Тютюнникова С.В., Пивоварова К.Л. Інклюзивний розвиток національної економіки як чинник подолання бідності // Бізнес Інформ. 2018. № 8. С. 105–111.

5. Прогнімак О.Д. Інклюзивний розвиток України: перешкоди vs перспективи // Економічний вісник Донбасу. 2018. № 1. С. 187–197.

6. Бобух І.М. Людський капітал та інклюзивний розвиток економіки України: освітньо-наукові чинники // Вісник Національної академії наук України. 2019. № 5. С. 58–61.

7. Адамик В., Лебідь Д. Інклюзивний розвиток України та міжнародне фінансове і технічне співробітництво з його активізації // Вісник Тернопільського національного економічного університету. 2018. Вип. 1. С. 56–72.

8. Жаліло Я.А. Проблеми формування інклюзивного розвитку регіонів України в умовах європейської інтеграції // Регіональна економіка. 2018. № 3. С. 10–20.

REFERENCES

1. Bobukh I.M. et al. Strukturni zminy yak osnova inkluzyvnoho rozvytku ekonomiky Ukrainy [Structural changes as the basis of inclusive development of the economy of Ukraine]. Kyiv, In-t ekon. ta prohnzuv. NAN Ukrainy Publ., 2020. 516 p.

2. Mantsurov I.H. Inkluzyvnyi rozvytok yak osnova protydii hlobalnym vyklykam sohodennia [Inclusive development as a basis for countering today's global challenges]. Ekonomika Ukrainy [Economy of Ukraine], 2018, № 10, pp. 71–87.

3. Kozak L.S., Fedoruk O.V. Stratehichna finansova pidtrymka YeS prohram sotsialno-ekonomichnoho rozvytku v Ukraini [Strategic financial support of EU programs of socio-economic development in Ukraine]. Visnyk Natsionalnoho transportnoho universytetu [The National Transport University Bulletin], 2019, № 2 (44), pp. 90–100.

4. Tiutiunnykova S.V., Pyvovarova K.L. Inkluzyvnyi rozvytok natsionalnoi ekonomiky yak chynnyk podolannia bidnosti [Inclusive development of the national economy as a factor in overcoming poverty]. Biznes Inform [Business Inform], 2018, № 8, pp. 105–111.

5. Prohnyak O.D. Inkliuzyvnyi rozvytok Ukrainy: pereshkody vs perspektyvy [Inclusive development of Ukraine: obstacles vs prospects]. Ekonomichnyi visnyk Donbasu [Economic bulletin of Donbass], 2018, № 1, pp. 187–197.

6. Bobukh I.M. Liudskiy kapital ta inkliuzyvnyi rozvytok ekonomiky Ukrainy: osvitho-naukovi chynnyky [Human capital and inclusive development of the economy of Ukraine: educational and scientific factors]. Visnyk Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy [Bulletin of the National Academy of Sciences of Ukraine], 2019, № 5, pp. 58–61.

7. Adamyk V., Lebid D. Inkliuzyvnyi rozvytok Ukrainy ta mizhnarodne finansove i tekhnichne spivrobitnytstvo z yoho aktyvizatsii [Inclusive development of Ukraine and international financial and technical cooperation for its activation]. Visnyk Ternopilskoho natsionalnoho ekonomichnoho universytetu [Bulletin of Ternopil National Economic University], 2018, issue 1, pp. 56–72.

8. Zhalilo Ya.A. Problemy formuvannya inkliuzyvnoho rozvytku rehioniv Ukrainy v umovakh yevropeiskoi intehratsii [Problems of forming the inclusive development of the regions of Ukraine in the conditions of European integration]. Rehionalna ekonomika [Regional economy], 2018, № 3, pp. 10–20.

РЕФЕРАТ

Козак Л.С. Економіко-правове забезпечення сталого функціонування господарських систем у контексті посилення ефективності реалізації принципів інклюзивного розвитку / Л.С. Козак, О.В. Федорук // Вісник Національного транспортного університету. Серія «Економічні науки». Науковий журнал. – К.: НТУ, 2022. – Вип. 4 (54).

У статті досліджено генезис виникнення концепції інклюзивного розвитку економіки, висвітлено її основні теоретичні положення; проаналізовано особливості концепції інклюзивного розвитку; систематизовано теоретико-методологічні засади інклюзивного розвитку національної економіки; обґрунтовано важливість та необхідність використання концепції інклюзивного розвитку для України; з'ясовано проблеми економіко-правового забезпечення інклюзивного розвитку в Україні; обґрунтовано напрями формування національної моделі інклюзивного зростання; досліджено основні характеристики прояву інклюзивності в інвестиційному забезпеченні економічного розвитку; сформовано напрями удосконалення державної структурної політики для досягнення цілей інклюзивного розвитку.

Об'єкт дослідження – стале функціонування господарських систем.

Мета дослідження – підвищення ефективності економіко-правового забезпечення сталого функціонування господарських систем у контексті посилення ефективності реалізації принципів інклюзивного розвитку.

Методи дослідження – абстрагування, аналіз і синтез, індукція та дедукція, системний підхід.

Згідно з концепцією інклюзивного розвитку господарських систем кожний суб'єкт економіки є важливим, унікальним, цінним для суспільства і має можливості, щоб задовольнити свої потреби. Концепція інклюзивного розвитку ґрунтується на пріоритетності розвитку людських ресурсів, досягненні повної зайнятості, підвищенні кваліфікації працівників та соціальній безпеці, сталому, збалансованому розвитку. Інклюзивний розвиток національної економіки базується на принципах справедливості, сталості, спільної участі, недискримінаційності, стабільності, зростання в довгостроковій перспективі, пов'язаний з імперативами людиноцентризму, неоіндустріалізації, сталого розвитку, зеленої економіки.

Прогнозні припущення щодо розвитку об'єкта дослідження – удосконалення механізму забезпечення сталого функціонування господарських систем у контексті посилення ефективності реалізації принципів інклюзивного розвитку.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: СТАЛЕ ФУНКЦІОНУВАННЯ, ІНКЛЮЗИВНИЙ РОЗВИТОК, ЕКОСИСТЕМА, НАЦІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА, БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩЕ, ПІДПРИЄМСТВО, СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ, МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО, БЕЗПЕКА, ГЛОБАЛЬНІ ЦІЛІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ, РОЗВИТОК ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ.

ABSTRACT

Kozak L.S., Fedoruk O.V. Economic and legal support for the sustainable functioning of economic systems in the context of strengthening the effectiveness of the implementation of the principles of inclusive development. Visnyk National Transport University. Series «Economic sciences». Scientific journal. – Kyiv: NTU, 2022. – Issue 4 (54).

The article examines the genesis of the emergence of the concept of inclusive development of the economy, reflects its main theoretical provisions; analyzes the features of the concept of inclusive

development; systematizes the theoretical and methodological foundations of the inclusive development of the national economy; justifies the importance and necessity of using the concept of inclusive development for Ukraine; clarifies the problems of economic and legal support of inclusive development in Ukraine; justifies the directions of formation of the national model of inclusive growth; studies the main characteristics of the manifestation of inclusiveness in the investment provision of economic development; forms directions for improving the state structural policy to achieve the goals of inclusive development.

Object of research – sustainable functioning of economic systems.

Purpose of study – improving the efficiency of economic and legal support for the sustainable functioning of economic systems in the context of strengthening the effectiveness of the implementation of the principles of inclusive development.

Methods of research – method of abstracting, analysis and synthesis, induction and deduction, system approach.

According to the concept of inclusive development of economic systems, each economic entity is important, unique, valuable to society and has the ability to meet its needs. The concept of inclusive development is based on the priority of developing human resources, achieving full employment, improving the skills of workers and social security, and sustainable, balanced development. The inclusive development of the national economy is based on the principles of justice, constancy, joint participation, non-discrimination, stability, long-term growth associated with the imperatives of human-centrism, neo-industrialization, sustainable development, green economy.

Forecast assumptions about the object of study – improvement of the mechanism for ensuring the sustainable functioning of economic systems in the context of strengthening the effectiveness of the implementation of the principles of inclusive development.

KEYWORDS: SUSTAINABLE FUNCTIONING, INCLUSIVE DEVELOPMENT, ECOSYSTEM, NATIONAL ECONOMY, BUSINESS ENVIRONMENT, ENTERPRISE, DEVELOPMENT STRATEGIES, INTERNATIONAL COOPERATION, SECURITY, GLOBAL SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS, HUMAN CAPITAL DEVELOPMENT.

АВТОРИ:

Козак Людмила Степанівна, кандидат економічних наук, професор, Національний транспортний університет, завідувач кафедри «Економіка», e-mail: lskozak1@gmail.com, тел. +380442803016, Україна, 01010, м. Київ, вул. М. Омеляновича-Павленка, 1, к. 314, orcid.org/0000-0003-3995-172X.

Федорук Олеся Володимирівна, кандидат економічних наук, доцент, Національний транспортний університет, доцент кафедри «Економіка», e-mail: olesiafedoruk@gmail.com, тел. +380442803016, Україна, 01010, м. Київ, вул. М. Омеляновича-Павленка, 1, к. 314, orcid.org/0000-0002-7402-4174.

AUTHOR:

Kozak Liudmyla S., Ph.D., professor, National Transport University, head, department of Economics, e-mail: lskozak1@gmail.com, tel. +380442803016, Ukraine, 01010, Kyiv, M. Omelianovycha-Pavlenka str., 1, of. 314, orcid.org/0000-0003-3995-172X.

Fedoruk Olesia V., Ph.D., associate professor, National Transport University, associate professor, department of Economics, e-mail: olesiafedoruk@gmail.com, tel. +380442803016, Ukraine, 01010, Kyiv, M. Omelianovycha-Pavlenka str., 1, of. 314, orcid.org/0000-0002-7402-4174.

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Гречан А.П., доктор економічних наук, професор, Національний транспортний університет, професор кафедри «Економіка», Київ, Україна.

Бондаренко Є.В., доктор економічних наук, професор, президент Української академії інвестицій в науку і будівництво, Київ, Україна.

REVIEWER:

Grechan A.P., Ph.D., Economics (Dr.), professor, National Transport University, professor, department of Economics, Kyiv, Ukraine.

Bondarenko Ye.V., Ph.D., Economics (Dr.), professor, President of Ukrainian Academy of Investment in Science and Construction, Kyiv, Ukraine.